

แนวทางการเพิ่มประสิทธิผลการต่อต้านวัตถุระเบิดแสวงเครื่อง
ของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
Guidelines on Enhancing the Effective of Countering IEDs Manipulated
by Insurgents in Southern Border Provinces

บทความวิจัย

บรรเทาญ ไกรศรี

ฝ่ายข่าว

ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก

E-mail: Banhan164@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษารูปแบบการก่อความรุนแรงด้วยวัตถุระเบิดแสวงเครื่องของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ ๒) ศึกษาปัจจัยเอื้อที่ทำให้กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบดำรงการก่อความรุนแรงด้วยวัตถุระเบิดแสวงเครื่องได้อย่างต่อเนื่อง ๓) ศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิผลการต่อต้านวัตถุระเบิดแสวงเครื่องของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลแบบทฤษฎีภูมิ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารรายงานหน่วยงานความมั่นคง ขอบเขตข้อมูลตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๗ - ๒๕๕๘ การเก็บข้อมูลแบบปฐมภูมิ ใช้วิธีการสังเกต และการสัมภาษณ์ โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ เจ้าหน้าที่รัฐ และสมาชิกผู้ก่อความไม่สงบ

ผลการศึกษาพบว่า วัตถุระเบิดแสวงเครื่องของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ มักมีส่วนประกอบสำคัญ ๖ ส่วน ประกอบด้วย แหล่งพลังงาน สวิตช์/วงจร ตัวจุดระเบิด ภาชนะบรรจุ ดินระเบิด และส่วนสังหารเพิ่มเติม มีรูปแบบการทำงานหลัก คือ การบังคับจุด ตั้งเวลา และเหยื่อมากระทำ สามารถแบ่งตามลักษณะการใช้งานได้ ๓ รูปแบบ คือ ประจําที่ ขวาง และประกอบในยานพาหนะ โดยใช้การโจมตีต่อเป้าหมายบนท้องถนนเป็นยุทธวิธีหลัก สำหรับปัจจัยเอื้อที่ทำให้สามารถดำรงการก่อเหตุได้อย่างต่อเนื่อง มาจากปัจจัยสภาพแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคม ซึ่งส่งผลให้เกิดปัจจัยเอื้อภายในของกลุ่มขบวนการตามมา ได้แก่ กำลังพล เงินทุน อุปกรณ์ และการบริหารจัดการ ผลการศึกษากำหนดแนวทางการต่อต้านวัตถุระเบิดแสวงเครื่อง แบ่งเป็น ๓ กิจกรรมหลัก คือ การขัดขวางและจำกัดเสรี การป้องกันอันตราย และการเตรียมความพร้อม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิผลการต่อต้านวัตถุระเบิดแสวงเครื่องที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ควรศึกษาหาแนวทางการจัดหน่วยและการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับการต่อต้านวัตถุระเบิดแสวงเครื่องในการทำวิจัยครั้งต่อไป

คำสำคัญ : การต่อต้านวัตถุระเบิดแสวงเครื่อง, กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ, จังหวัดชายแดนภาคใต้

Abstract

This research was aimed to 1) study the patterns of insurgency through the manipulation of IEDs among insurgents, 2) explore the factors advocating the continual manipulation of IEDs among insurgents, and 3 to investigate the guidelines on enhancing the effectiveness of counter-IED manipulation. Qualitative research as well as secondary data collection were conducted. The data was collected from the relevant security agencies with the scope between B.E. 2547 – B.E. 2558. The primary data was collected by observation and interviews with keynote persons like government officers and insurgents.

The results indicated that the components of insurgents' IEDs basically included power sources, switches/circuits, detonators, containers, main charge, and additional fatal dispatchers. The main operations of IEDs were locating spots, setting time, and determining victims. The usage patterns could be divided into 3, namely, placing at exact/particular areas, throwing, and adhering to vehicles. Insurgents mostly focused on road or street attack as their core strategy. Physical as well as social factors advocated the continual manipulation of IEDs, and also led to other supporting factors within insurgent groups, i.e., personnel, funds, equipment/tools, and management. The results were employed to create the guidelines on counter-IED through the

3 essential activities, i.e, obstruction and freedom limitation; harm prevention; and preparation.

The recommendation from the research revealed an interesting issue. To clarify, for more effective of counter-IED, guidelines on unit and proper management/administration for counter-IED should be generated for future researches.

Keywords: Counter-IED, insurgents, southern border provinces

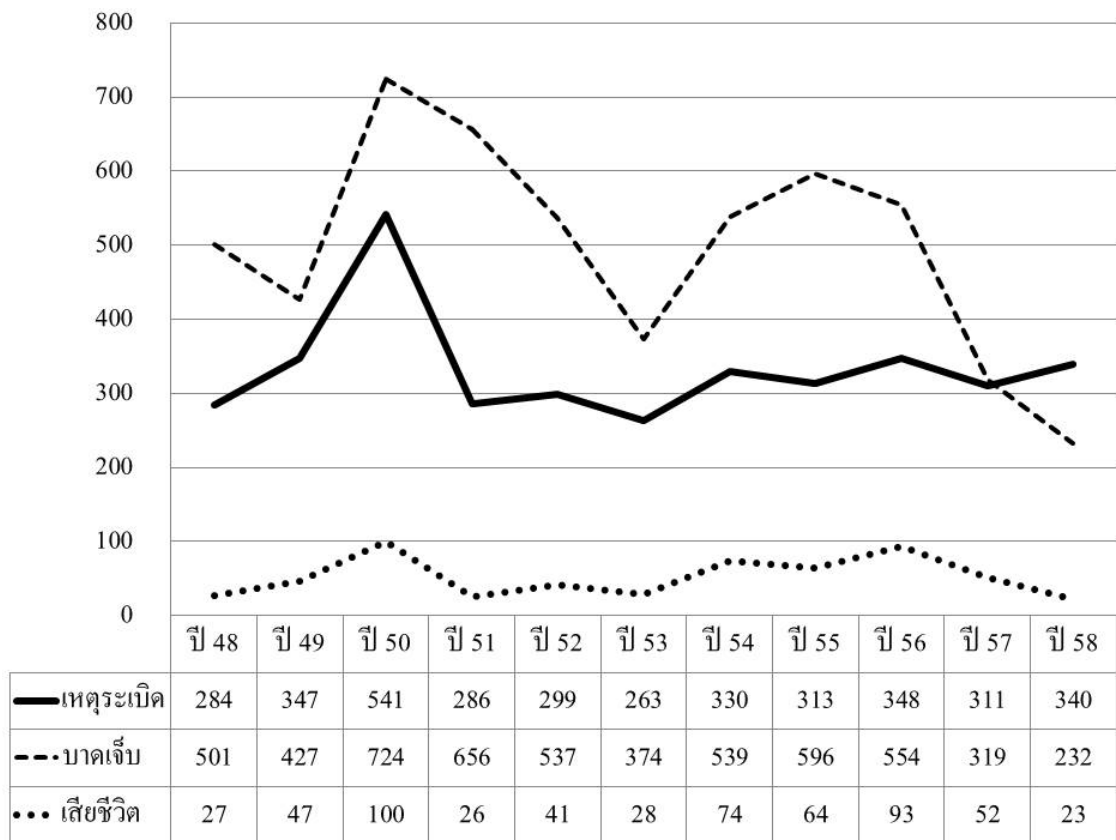
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

Stanley Baldwin อดีตนายกรัฐมนตรีของอังกฤษ ได้กล่าวคำปราศรัยในรัฐสภาของอังกฤษ เมื่อพฤศจิกายน ๒๔๗๕ ไว้ว่า “ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นการดีสำหรับคนบนถนนที่จะตระหนักว่า ไม่มีอำนาจใดในโลกที่จะป้องกันเขาจากการถูกระเบิดได้” (สุรชาติ บำรุงสุข, ๒๕๕๐.)

ถึงแม้ว่าคำปราศรัยนี้จะได้กล่าวไว้ก่อนการเกิดขึ้นของสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความน่าสะพรึงกลัวของวัตถุระเบิดที่ถือเป็นภัยร้ายแรงมาตั้งแต่มยุคนั้น เพราะตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ ๑ วัตถุระเบิดส่วนมากมาจากการทิ้งจากอากาศยานของข้าศึก แต่ดูจะยังคงใช้ได้กับสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบัน รวมถึงสามารถนำมาใช้อธิบายสถานการณ์การก่อความรุนแรงด้วยวัตถุระเบิดแสงเครื่องในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้เป็นอย่างดี โดยนับตั้งแต่ปฏิบัติการบุกปล้นอาวุธ ปืนค่ายทหาร เมื่อ ๔ มกราคม ๒๕๔๗ เป็นต้นมา กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบได้ปฏิบัติการก่อความรุนแรงในพื้นที่ด้วยวัตถุระเบิดแสงเครื่องมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในช่วงระยะเริ่มต้นของสถานการณ์ได้ทำให้ฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐตลอดจน

ประชาชนในพื้นที่ต่างอยู่ในอาการตื่นตระหนก หวาดกลัว และตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบทางยุทธวิธี ฝ่ายรัฐจึงถูกกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบเปิดเกมรุกทางยุทธวิธีอย่างหนักและต่อเนื่องอยู่เป็นเวลาหลายปี ก่อนที่ฝ่ายรัฐจะเริ่มคุ้นเคยกับยุทธวิธีการก่อความรุนแรงด้วยวัตถุระเบิดแสงเครื่องมากขึ้น เริ่มมีการสร้างองค์ความรู้ มีการประสานความร่วมมือกับมิตรประเทศในการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความรู้ด้านวัตถุระเบิดแสงเครื่อง และผลิตบุคลากรเฉพาะ

ด้านขึ้นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบยังคงสามารถดำรงความมุ่งหมายการก่อความรุนแรงด้วยวัตถุระเบิดแสงเครื่องและสร้างความสูญเสียแก่เจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งยังไม่มีแนวโน้มว่าจะยุติลงได้จนกลายเป็นสภาวะการต่อสู้และการสูญเสียที่ยืดเยื้อ นับเป็นโจทย์ข้อใหญ่ของฝ่ายความมั่นคงไทยที่จะต้องเร่งหาหนทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยเร็วที่สุด

ภาพที่ ๑ สถิติเหตุการณ์ระเบิดและการสูญเสียในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๔๗ - ๒๕๕๘

ที่มา : กองวิเคราะห์ความเชื่อมโยง สำนักอำนวยการข่าวกรอง กอ.รมน.ภาค ๔ สน., ๒๕๕๙

การเคลื่อนไหวก่อความรุนแรงของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบที่ใช้วัตถุระเบิดแสวงเครื่องเป็นอาวุธหลักในการปฏิบัติทางยุทธวิธี ส่งผลให้สถานการณ์ในพื้นที่ที่มีความรุนแรงมากกว่าการปฏิบัติการด้วยอาวุธชนิดอื่นด้วยอานุภาพการระเบิดที่นอกจากจะทำลายเป้าหมายที่ต้องการแล้วยังส่งผลกระทบต่อด้านอื่น ๆ เป็นวงกว้าง กระตุ้นให้รัฐบาลไทยต้องหันมาให้ความสำคัญและให้ความเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหา ซึ่งแม้ว่าฝ่ายความมั่นคงของไทยจะพยายามเพื่อการเอาชนะมาเป็นเวลา มากกว่า ๑๐ ปีแล้วก็ตาม แต่กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบยังคงสามารถดำรงความต่อเนื่องการก่อความรุนแรงด้วยวัตถุระเบิดแสวงเครื่องได้อย่างต่อเนื่อง ฝ่ายรัฐจึงยังต้องวนเวียนอยู่กับปัญหาแบบเดิม ๆ และยังคงมองไม่เห็นหนทางในการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม ในทางตรงกันข้ามกลับพบว่าสถานการณ์มีแนวโน้มที่มีความรุนแรงยิ่งขึ้นทุกวัน ซึ่งหากสถานการณ์ยังคงยืดเยื้ออยู่เช่นนี้งบประมาณแผ่นดินจำนวนมากจะยังคงต้องถูกจัดสรรนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้เรื่อยไป สภาพปัญหาดังกล่าวเกิดจากการที่เจ้าหน้าที่รัฐยังขาดพื้นฐานความรู้และความเข้าใจในรูปแบบการก่อความรุนแรงด้วยวัตถุระเบิดแสวงเครื่องของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบอย่างถ่องแท้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การจะประสบผลสำเร็จในการต่อต้านวัตถุระเบิดแสวงเครื่องนั้นจะต้องเริ่มต้นด้วยการทำความเข้าใจศัตรู และเข้าใจพื้นฐานของกิจกรรมต่าง ๆ ในการโจมตีด้วยวัตถุระเบิดแสวงเครื่องเสียก่อน (Department of United States Army, 2005) ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าว รวมถึงแนวทางในการต่อต้านวัตถุระเบิดแสวงเครื่อง โดยคาดหวังว่าผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานด้านความมั่นคง นำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างแนวความคิดการแก้ไขปัญหา

สามารถช่วยลดการสูญเสียที่เกิดขึ้นกับทั้งเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนผู้บริสุทธิ์ ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญยิ่งในการยุติปัญหาการก่อความรุนแรงด้วยวัตถุระเบิดแสวงเครื่องในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ได้ในที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษารูปแบบการก่อความรุนแรงด้วยวัตถุระเบิดแสวงเครื่องของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ
๒. เพื่อศึกษาปัจจัยเอื้อที่ทำให้กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบสามารถดำรงการก่อความรุนแรงด้วยวัตถุระเบิดแสวงเครื่องได้อย่างต่อเนื่อง
๓. เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการต่อต้านวัตถุระเบิดแสวงเครื่องของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเหตุการณ์และรูปแบบการก่อความรุนแรงด้วยวัตถุระเบิดแสวงเครื่องในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๗ - ๒๕๕๘
๒. ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาเฉพาะในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย จ.นราธิวาส, จ.ยะลา, จ.ปัตตานี และ ๔ อำเภอของ จ.สงขลา ประกอบด้วย อ.เทพา, อ.สะบ้าย้อย, อ.นาทวี และ อ.จะนะ

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

๑. ข้อมูลแบบทฤษฎีภูมิ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ๑) ข้อมูลเชิงสถิติพรรณนา และรายงานเหตุการณ์ระเบิดจากหน่วยงานใน กอ.รมน.ภาค ๔ สน.

ได้แก่ หน่วยทำลายล้างวัตถุระเบิด ฉก.อโณทัย, ศูนย์ข้อมูล วัตถุระเบิด ศปก.ตร.สน., ศูนย์นิติวิทยาศาสตร์ จชต., กองวิเคราะห์ความเชื่อมโยง สขว.กอ.รมน.ภาค ๔ สน. และ กองนิติวิทยาศาสตร์ สขว.กอ.รมน.ภาค ๔ สน. ๒) รายงาน ผลการซักถามสมาชิกกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบที่ถูกควบคุมตัว จากหน่วยซักถาม ขทก.จชต.สน.สขว.กอ.รมน.ภาค ๔ สน. และ ๓) รายงานด้านการข่าวที่เกี่ยวข้อง จากหน่วยใน ประชาคมข่าว สขว.กอ.รมน.ภาค ๔ สน.

๒. ข้อมูลแบบปฐมภูมิ ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกต และการสัมภาษณ์ ดังนี้

๒.๑ การสังเกต สิ่งที่ทำการสังเกต คือ ๑) สภาพแวดล้อมพื้นที่การวิจัย ได้แก่ สภาพพื้นที่ทั่วไป พื้นที่ปฏิบัติการของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ และพื้นที่เกิด เหตุระเบิด ๒) การปฏิบัติงานของหน่วยงานในพื้นที่ และ ๓) รูปแบบและการก่อเหตุด้วยวัตถุระเบิดแสงเครื่อง โดยการสังเกต ณ สถานที่เกิดเหตุ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้มีโอกาส ปฏิบัติงานในพื้นที่ จชต. แบ่งเป็น ๒ ห้วง คือ ๑ เม.ย.๕๑ ถึง ๓๐ ก.ย.๕๕ และ ๑ ต.ค.๕๘ ถึง ๓๐ ก.ย.๕๙

๒.๒ การสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่ง มีโครงสร้าง (Semi Structured Interview) โดยมุ่งเน้น การเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มเจ้าหน้าที่หน่วยงานความมั่นคง ได้แก่ ๑) ผอ.กองวิเคราะห์ความเชื่อมโยง สขว.กอ.รมน.ภาค ๔ สน. ๒) ผอ.กองนิติวิทยาศาสตร์ สขว.กอ.รมน.ภาค ๔ สน. ๓) ผบ.ฉก.ทพ.๔๓, ผบ.ฉก.นราธิวาส ๓๓๔) ผบ.ขทก.พล.ร. ๑๕ และ ๕) ปลัดอำเภอฝ่ายความมั่นคง อ.เมือง จ.ยะลา และกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ ซึ่งผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนทัศนคติแล้ว ได้แก่ แกนนำสังหารระดับเขตอำเภอ (กองร้อย) ๑ คน, มือประกอบระเบิด ๔ คน และหัวหน้า ส่วนสนับสนุนอุปกรณ์ระดับเขตจังหวัด (เขตทหาร) ๑ คน

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการ วิจัย คือ การศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจใน ๒ เรื่อง คือ รูปแบบการก่อความรุนแรงด้วยวัตถุระเบิดแสง เครื่องของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ และปัจจัยเอื้อที่ทำให้ กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบสามารถดำรงการก่อเหตุด้วยวัตถุ ระเบิดแสงเครื่องได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การออกแบบ แนวทางการเพิ่มประสิทธิผลการต่อต้านวัตถุระเบิด แสงเครื่อง ซึ่งผลการวิจัยแบ่งออกเป็น ๔ หัวข้อ ดังนี้

๑. รูปแบบวัตถุระเบิดแสงเครื่อง

ผลการศึกษาพบว่า วัตถุระเบิดแสงเครื่องที่ กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบผลิตขึ้นใช้ก่อเหตุขึ้น มีหลักการ เช่นเดียวกับวัตถุระเบิดแสงเครื่องในพื้นที่อื่น ๆ ทั่วโลก อย่างไรก็ตามด้วยคุณลักษณะที่สำคัญของวัตถุระเบิด แสงเครื่อง คือ การผลิตจากวัสดุอุปกรณ์ที่สามารถจัดหา ได้ง่ายในพื้นที่นั้น ๆ ด้วยเหตุนี้วัตถุระเบิดแสงเครื่อง ในแต่ละพื้นที่จึงมักมีรูปร่าง ลักษณะ และองค์ประกอบ ที่แตกต่างกันไปสำหรับวัตถุระเบิดแสงเครื่องที่ใช้ในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีรูปแบบ ดังนี้

๑.๑ ส่วนประกอบวัตถุระเบิดแสงเครื่อง

วัตถุระเบิดแสงเครื่องของกลุ่มผู้ก่อความ ไม่สงบ ประกอบด้วยส่วนประกอบสำคัญ ๖ ส่วน ซึ่งส่วนมาก สามารถจัดหาได้ในพื้นที่ มีเพียงดินระเบิดเท่านั้นที่ถึงแม้ว่า จะมีการใช้อยู่ในพื้นที่ แต่ด้วยมาตรการควบคุมที่เข้มงวด ของภาครัฐ กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบจึงจัดหาโดยลักลอบนำ มาจากนอกพื้นที่ สามารถสรุปรูปแบบแต่ละส่วนประกอบ ที่ใช้ได้ ดังนี้

๑.๑.๑ แหล่งจ่ายพลังงาน (Power Source) ได้จากแบตเตอรี่ขนาดต่าง ๆ ส่วนมากใช้ขนาด ๑.๕ - ๑.๒ โวลต์ ซึ่งสามารถหาซื้อได้ทั่วไปตามท้องตลาด

๑.๑.๒ สวิตช์/วงจร (Switch/Circuit) แบ่งตามลักษณะการทำงานได้ ๓ รูปแบบ

๑.๑.๒.๑ ทำงานแบบเวลา (Time) แบ่งเป็น ๒ รูปแบบ คือ แบบทางกล เช่น ลานเวลาเครื่องซักผ้า และแบบอิเล็กทรอนิกส์ เช่น นาฬิกาตั้งเวลา โทรศัพท์มือถือตั้งเวลา และวงจร IC Timer

๑.๑.๒.๒ ทำงานแบบเหยื่อมากระทำ (Victim Operated) สวิตช์ที่พบใช้ได้แก่ ๑) สวิตช์แบบเล็กกด ๒) สวิตช์แบบกด/เหยียบ ๓) สวิตช์กดแบบหมอนลม ๔) สวิตช์แบบหัวล้านชนกัน ๕) สวิตช์แบบดึง/ลวดสะดุด ๖) สวิตช์แบบกด/โยก และ ๗) สวิตช์แบบกระดก (Tilt Switch)

๑.๑.๒.๓ ทำงานแบบบังคับจุด (Command) พบใช้ ๒ รูปแบบ คือ แบบลากสายไฟ และแบบไร้สาย เช่น ชุดรีโมทคอนโทรล วิทยุสื่อสารแบบมือถือ และโทรศัพท์มือถือ

๑.๑.๓ ตัวจุดระเบิด (Initiator) มี ๓ รูปแบบ คือ ๑) เชื้อปะทุไฟฟ้าแบบมาตรฐาน ๒) เชื้อปะทุไฟฟ้าดัดแปลง โดยดัดแปลงจากเชื้อปะทุขนวน และ ๓) เชื้อปะทุไฟฟ้าประดิษฐ์เอง ซึ่งตั้งแต่ปี ๒๕๕๓ เป็นต้นมา พบการนำมาใช้มากที่สุด

๑.๑.๔ ภาชนะบรรจุ/ห่อหุ้ม (Container/Casing) แบ่งเป็น ๓ รูปแบบ ได้แก่

๑.๑.๔.๑ ภาชนะสำเร็จรูป ได้แก่ ภาชนะปิดชนิดต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็นภาชนะปิดมิดชิดอยู่แล้ว สามารถนำไปใช้โดยแทบไม่ต้องดัดแปลงหรือตัดต่อใด ๆ มากนัก

๑.๑.๔.๒ ภาชนะดัดแปลง ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ชนิดต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็นรูปทรง แต่ยังไม่

เป็นภาชนะปิด การจะนำไปใช้จะต้องทำการดัดแปลงตัดต่อหรือต่อเติม

๑.๑.๔.๓ ภาชนะขึ้นรูปเองได้แก่ การนำวัสดุที่ได้ในพื้นที่มาตัดต่อขึ้นรูปเอง โดยอาศัยความทักษะและความสามารถทางช่างของผู้ประกอบ

๑.๑.๕ ดินระเบิดหลัก (Main Charge) แบ่งตามวิธีการผลิตเป็น ๒ กลุ่ม คือ

๑.๑.๕.๑ ดินระเบิดมาตรฐาน โรงงาน พบทั้งแบบทางทหารและทางพลเรือน อย่างไรก็ตาม ยังคงพบการนำมาใช้ในปริมาณน้อย

๑.๑.๕.๒ ดินระเบิดผสมเองที่พบนำมาใช้มากตามลำดับ ได้แก่ ๑) แอนโฟ (ANFO) ๒) โซเดียมคลอเรต (NaClO₃) และ ๓) ดินดำ (Black Powder)

๑.๑.๖ ส่วนเพิ่มเติม ได้แก่ สะเก็ดระเบิด เช่น เหล็กเส้นหรือตะปูตัดเป็นท่อนสั้น ๆ โซ่เหล็ยยนต์ ลูกเหล็กกลม และลูกแก้ว นอกจากนี้ในบางครั้งยังพบการนำน้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อทำให้เกิดเพลิง หรือบางครั้งใช้สารเคมีมาใช้ร่วมเพื่อเพิ่มอำนาจการสังหาร

๑.๒ ประเภทวัตถุระเบิดแสวงเครื่อง

วัตถุระเบิดแสวงเครื่องของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ มีรูปร่าง ลักษณะ และเทคนิคการผลิตที่หลากหลาย เนื่องจากการพัฒนา ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ลักษณะวัตถุระเบิดแสวงเครื่องที่พบใช้จึงไม่มีความแน่นอนตายตัว อย่างไรก็ตามสามารถแบ่งตามลักษณะการใช้งานเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑.๒.๑ วัตถุระเบิดแสวงเครื่องแบบประจำที่ (Static IED) แบ่งเป็น ๓ รูปแบบ คือ ๑) แบบขนาดใหญ่ ๒) แบบบังคับทิศทาง และ ๓) แบบกักระเบิด (เหยื่อมากระทำ)

๑.๒.๒ วัตถุระเบิดแสงเครื่องแบบขว้าง (Thrown IED) แบ่งเป็น ๒ รูปแบบ คือ ๑) แบบถ่วงเวลา ด้วยวงจรอิเล็กทรอนิกส์ (IC Timer) ๒) แบบถ่วงเวลาด้วย สายชนวนดินดำ

๑.๒.๓ วัตถุระเบิดแสงเครื่องประกอบ ยานพาหนะ (VBIED: Vehicle Borne IED) พบว่า ยานพาหนะที่นิยมใช้ ได้แก่ ๑) รถจักรยานยนต์ ๒) รถจักรยานยนต์พ่วงข้าง และ ๓) รถยนต์ ๔ ล้อ

๒. รูปแบบการก่อความรุนแรงด้วยวัตถุระเบิด แสงเครื่อง

๒.๑ ยุทธวิธีการก่อความรุนแรงด้วยวัตถุระเบิด แสงเครื่อง ถึงแม้ว่ากลุ่มผู้ก่อความไม่สงบจะมีการ ปรับเปลี่ยนและพัฒนารูปแบบยุทธวิธีอยู่ตลอดเวลา แต่ จากผลการศึกษาเหตุการณ์ระเบิดตั้งแต่ปี ๒๕๕๗ – ๒๕๕๘ ชี้ให้เห็นว่ากลุ่มผู้ก่อความไม่สงบยังคงวนเวียนอยู่กับการใช้ ยุทธวิธีรูปแบบเดิม โดยแบ่งเป็น ๕ รูปแบบ ได้แก่

๒.๑.๑ การก่อวินาศกรรม เน้นการทำลายสร้างความเสียหายที่ไม่ใช่บุคคล ซึ่งพบว่าการลอบ วางระเบิดก่อวินาศกรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น ยังคงเป็นการก่อเหตุที่ไม่รุนแรงและสร้างความเสียหาย มากนัก ด้วยวัตถุระเบิดแสงเครื่องที่ใช้อยู่มีคุณภาพ ที่ไม่สูงพอเมื่อเทียบกับในกลุ่มก่อการร้ายสากล ส่วนมาก สร้างความเสียหายให้กับทรัพย์สินของทางราชการและ เอกชนได้ในวงจำกัด โดยมักเป็นเพียงการวางระเบิดเพลิง ในร้านขายสินค้า และการวางระเบิดทำลายเสาไฟฟ้าเพื่อ ตัดกระแสไฟฟ้า

๒.๑.๒ การซุ่มโจมตีด้วยระเบิด แบ่งเป็น ๔ ลักษณะ คือ ๑) การซุ่มโจมตีเป้าหมายเดินเท้า ๒) การซุ่ม โจมตีเป้าหมายยานพาหนะ ๓) การซุ่มโจมตีประกอบการยิง และ ๔) การลงเข้าพื้นที่สังหารเพื่อซุ่มโจมตี

๒.๑.๓ การวางกับระเบิด แบ่งเป็น ๓ รูปแบบ คือ ๑) การวางในจุดที่เป้าหมายมักเข้ามาประจำ ๒) การก่อเหตุลวงเพื่อล่อให้เป้าหมายเข้ามา และ ๓) การสร้างสิ่งเร้าเพื่อดึงความสนใจ

๒.๑.๔ การใช้ลูกระเบิดขว้าง แบ่งเป็น ๒ รูปแบบ คือ ๑) การใช้ลูกระเบิดขว้างประกอบการโจมตีด้วย อาวุธปืน และ ๒) การใช้ระเบิดขว้างเพื่อสังหารกลุ่มคน

๒.๑.๕ การวางระเบิดหลายจุดในห้วงเวลา เดียวกัน นิยมใช้ก่อเหตุในเขตเมืองหลัก โดยไม่เน้นการ สังหารบุคคลหรือสร้างความเสียหายขนาดใหญ่ มักทำเพื่อ สร้างความโกลาหล และแสดงศักยภาพของกลุ่ม

๒.๒ ขั้นตอนการก่อความรุนแรงด้วยวัตถุระเบิด แสงเครื่อง

๒.๒.๑ ส่วนการปฏิบัติ สามารถแบ่งส่วน ปฏิบัติที่สำคัญ ได้แก่

๒.๒.๑.๑ ส่วนแกนนำวางแผน/สั่งการ บุคคลที่สำคัญในส่วนนี้ คือ หัวหน้ากองร้อย และ หัวหน้าหมวด การวางแผน และปฏิบัติการใด ๆ จะต้อง ผ่านการสั่งการและอนุมัติจากสองบุคคลนี้ อย่างไรก็ตาม ส่วนปฏิบัติการยังมีอิสระในการกำหนดเป้าหมายเองเพื่อ สร้างผลงาน ด้วยแนวทางปฏิบัติได้สองแนวทางนี้ ทำให้การ ก่อเหตุความรุนแรงยังคงเกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง

๒.๒.๑.๒ ส่วนจัดเตรียมอุปกรณ์ หรือฝ่ายส่งกำลังบำรุง มีการจัดหน่วยตั้งแต่ระดับเขตทหาร กองร้อย และหมวด ทั้งนี้หัวหน้าฝ่ายส่งกำลังบำรุงถือเป็น บุคคลที่มีความสำคัญในการสนับสนุนการเคลื่อนไหว ก่อเหตุ และเป็นบุคคลที่รู้เห็นความเคลื่อนไหวเตรียมการ ก่อเหตุได้ค่อนข้างมาก โดยเฉพาะหัวหน้าฝ่ายส่งกำลังบำรุง ระดับเขตจังหวัด ซึ่งเป็นผู้ที่ต้องคอยประสานติดต่อกับ ทุกเขตพื้นที่ระดับกองร้อยอยู่ตลอดเวลา

๒.๒.๑.๓ ส่วนผลิตวัตถุระเบิด แสวงเครื่อง ได้แก่ ทีมประกอบระเบิด มีการจัดหน่วยสูงสุดอยู่ในส่วนสนับสนุนระดับกองร้อยเท่านั้น สำหรับหน่วยในระดับต่ำลงมา ในแต่ละชุดปฏิบัติการมักมีสมาชิกที่เป็นมือประกอบระเบิดร่วมอยู่ แต่จะมีขีดความสามารถที่จำกัด และไม่มีการจัดที่ชัดเจน ซึ่งบางหน่วยอาจไม่มีก็ได้ มือประกอบระเบิดมีหน้าที่เพียงการประกอบวัตถุระเบิดแสวงเครื่องเท่านั้น โดยจะไม่เกี่ยวข้องกับการจัดเตรียมอุปกรณ์แต่อย่างใด สำหรับการฝึกอบรมหลักสูตรการประกอบวัตถุระเบิดแสวงเครื่องนั้น พบว่าเป็นการถ่ายทอดความรู้กันเองโดยผู้ชำนาญของกองร้อยนั้นจะเป็นครูสอนให้กับสมาชิกใหม่ที่ถูกคัดเลือกมา

๒.๒.๑.๔ ส่วนปฏิบัติการ (RKK) ตามโครงสร้างการจัดกองร้อย จะประกอบด้วย ๓ หมวด โดย ๑ หมวด มี ๓ หมู่ และ ๑ หมู่ มี ๒ ชุดปฏิบัติการ นอกจากนี้ยังมีชุดปฏิบัติการพิเศษอีก ๑ ชุด ซึ่งใช้กำลังพลดึงมาจากชุดปฏิบัติการต่าง ๆ ในกองร้อยเพื่อภารกิจพิเศษเฉพาะ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติแล้วบางกองร้อยอาจมีการจัดที่ลดหย่อนกำลังพลลงไปในเนื่องจากปัญหาการขาดแคลน

๒.๒.๒ การจัดเตรียมวัตถุระเบิดแสวงเครื่อง ทีมประกอบระเบิดจะมีหน้าที่เพียงการประกอบระเบิด โดยฝ่ายส่งกำลังบำรุงจะเป็นผู้รวบรวมวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ จัดเตรียมไว้ให้

๒.๒.๓ ขั้นการรับวัตถุระเบิดแสวงเครื่อง เมื่อประกอบวัตถุระเบิดแสวงเครื่องเรียบร้อยแล้วจะมีผู้มารับนำไปเก็บเพื่อรอการประสานกับชุดปฏิบัติการจัดตัวหน้ามารับไปก่อเหตุต่อไป

๒.๒.๔ ขั้นตอนการก่อเหตุโจมตีด้วยวัตถุระเบิดแสวงเครื่อง มีลำดับการปฏิบัติ ดังนี้ ๑) ให้คำสั่งเตือน

๒) ให้คำสั่งปฏิบัติการ ๓) การเคลื่อนย้ายวัตถุระเบิดแสวงเครื่องเข้าสู่ที่หมาย ๔) การปฏิบัติ ณ ที่หมาย และ ๕) การหลบหนีหลังการปฏิบัติ

๓. ปัจจัยเอื้อที่มีผลต่อการก่อความรุนแรงด้วยวัตถุระเบิดแสวงเครื่อง

นับตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ เป็นต้นมา จะเห็นได้ว่าความพยายามในการแก้ปัญหาการก่อความรุนแรงด้วยวัตถุระเบิดแสวงเครื่องได้ดำเนินมาพร้อมกับความพยายามในการก่อเหตุความรุนแรงด้วยวัตถุระเบิดแสวงเครื่อง ซึ่งยังคงสามารถก่อเหตุได้อย่างต่อเนื่อง ด้วยปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นผลมาจากการปฏิบัติการในพื้นที่ภูมิภาคนั้นเอง ดังนี้

๓.๑ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าภูเขาช่วยเอื้อต่อการเคลื่อนไหวแบบใต้ดิน รวมถึงการมีแนวพรมแดนระหว่างประเทศทั้งทางบกและทางน้ำ ช่วยเอื้อต่อการลักลอบผ่านเข้า-ออกตามแนวชายแดน และสภาพแวดล้อมทางสังคมจิตวิทยา ที่อาศัยความเป็นสังคมมุสลิมและอิทธิพลความเชื่อในศาสนาอิสลามอย่างเหนียวแน่น นำมาสู่การสร้างหมู่บ้านจัดตั้ง (อาเยาะห์) ที่คอยให้การสนับสนุนการปฏิบัติของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ

๓.๒ ปัจจัยภายใน เป็นผลมาจากปัจจัยเอื้อของสภาพแวดล้อมภายนอก ได้แก่

๓.๒.๑ กำลังพล กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบมีจุดแข็งที่สำคัญ ได้แก่ การคัดเลือกสมาชิก การฝึกอบรม และการสร้างขวัญกำลังใจ

๓.๒.๒ เงินทุน ได้จาก ๒ แหล่งหลัก คือ ๑) แหล่งเงินทุนภายในประเทศ มีทั้งการใช้วิธีการผิดกฎหมาย และวิธีการกึ่งผิดกฎหมาย ๒) แหล่งเงินทุนจากภายนอกประเทศ ทั้งนี้กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบมีช่องทางการจัดหาเงินทุนโดยอ้างอิงตามหลักศาสนา ซึ่งเจ้าหน้าที่เข้าไป

ควบคุมหรือตรวจสอบได้ยาก แหล่งเงินทุนเหล่านี้ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบดำรงการก่อเหตุ ความรุนแรงอยู่ได้อย่างต่อเนื่อง

๓.๒.๓ วัสดุอุปกรณ์ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ผลิตวัตถุระเบิดแสวงเครื่องนั้น ถึงแม้ฝ่ายเจ้าหน้าที่จะได้พยายามสกัดกั้นและควบคุม แต่ก็ยังไม่จำกัดเสรีการผลิตวัตถุระเบิดแสวงเครื่องของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบได้ ด้วยวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ส่วนมากเป็นสิ่งที่มิใช่หรือซื้อขายกันทั่วไปในพื้นที่ ซึ่งไม่สามารถใช้กฎหมายควบคุมได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากอาจไปกระทบกับการดำเนินชีวิตของประชาชนทั่วไป หรือหากควบคุมสิ่งหนึ่งได้ กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบก็จะหลีกเลี่ยงหาวัสดุอย่างอื่นทดแทน ประกอบกับการปฏิบัติการในภูมิภาคนาของตนเองทำให้กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบสามารถจัดตั้งแนวร่วมคอยให้การสนับสนุนได้จำนวนมาก อีกทั้งขั้นตอนการผลิตวัตถุระเบิดแสวงเครื่องนั้นไม่ยุ่งยากซับซ้อน สามารถกระทำได้ทุกสถานที่ ไม่ว่าจะเป็นในอาคารบ้านเรือน สวนหลังบ้าน ป่าภูเขา หรือสถานที่อื่น ๆ และยังสามารถปรับเปลี่ยนโยกย้ายได้ตลอดเวลา

๓.๒.๔ การบริหารจัดการ มีจุดเด่นที่สำคัญ ได้แก่ การมีโครงสร้างการจัดหน่วยที่ชัดเจน ความสามารถในการดำรงจุดมุ่งหมาย การแบ่งงานกันทำตามความชำนาญเฉพาะด้าน การจัดการองค์ความรู้ที่ดี และการรักษาความลับ

๔. แนวทางการต่อต้านวัตถุระเบิดแสวงเครื่องของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ

ผลการศึกษาสามารถสรุปแนวทางการต่อต้านวัตถุระเบิดแสวงเครื่องของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบได้ว่า จะต้องครอบคลุมการดำเนินงานทั้งมาตรการเชิงรุก (Proactive) และเชิงรับ (Reactive) ประกอบด้วย ๓ กิจกรรมหลัก ดังนี้

๔.๑ การขัดขวางและจำกัดเสรี เป็นกิจกรรมเชิงรุก (Proactive) มี ๒ กิจกรรมหลัก คือ

๔.๑.๑ การขัดขวางแบ่งเป็น ๔ กิจกรรมย่อย

คือ

๑) ขัดขวางเส้นทางการเงิน โดยการเพิ่มมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เช่น การออกกฎหมายใช้เฉพาะพื้นที่ รวมถึงการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการตรวจสอบร่วมกับการปฏิบัติงานด้านการข่าว

๒) ขัดขวางขั้นตอนการจัดหาอุปกรณ์ แบ่งเป็นอุปกรณ์ที่ไม่มีกฎหมายควบคุม รัฐกระทำได้เพียงเป็นเพียงการเฝ้าระวังการครอบครองหรือมีใช้ที่ผิดสังเกต โดยการจัดทำบัญชีรายการอุปกรณ์อาจนำไปใช้ผลิตวัตถุระเบิดแสวงเครื่อง เพื่อกำหนดมาตรการเฝ้าระวังและควบคุมแยกเป็นประเภทหรือรายการไป และอุปกรณ์ที่มีกฎหมายควบคุม ควรเพิ่มความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมาย และอาจเพิ่มกฎหมายควบคุมเพิ่มเติมเฉพาะพื้นที่ ตลอดจนการหามาตรการป้องกันการลักลอบนำเข้ามาจากนอกพื้นที่

๓) ขัดขวางขั้นตอนการผลิตสิ่งจำเป็น คือ การสืบหาสถานที่ และตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งกุญแจสำคัญที่จะนำมาซึ่งการค้นพบและติดตามจับกุมเป้าหมายในการปฏิบัติด้านการข่าวที่มีประสิทธิภาพ

๔) ขัดขวางขั้นตอนการก่อเหตุ ด้วยการลาดตระเวนและเฝ้าตรวจที่มีประสิทธิภาพ โดยการแบ่งพื้นที่รับผิดชอบที่ชัดเจนเพื่อให้สามารถปฏิบัติได้ครอบคลุมพื้นที่ร่วมกับการใช้เครื่องมือพิเศษ

๔.๑.๒ การจำกัดเสรี เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติด้านการข่าว เพื่อติดตามโจมตีและทำลายระบบเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง โดยจะต้องกระทำไปพร้อมกันทั้ง ๓ เป้าหมาย คือ บุคคล อุปกรณ์ และสถานที่

ทั้งนี้สิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การดำเนินการชัดเจนและจำกัดเสรีการปฏิบัติ เกิดประสิทธิผลสูงสุด คือ ความสามารถในการปฏิบัติงานด้านการข่าวที่มีประสิทธิภาพของหน่วย

๔.๒ การป้องกันอันตราย เป็นกิจกรรมเชิงรับ (Reactive) ซึ่งยุทธวิธีที่กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบใช้เป็นหลัก คือ การลอบโจมตีบนเส้นทางสัญจร ดังนั้นแนวทางการป้องกันอันตรายในระหว่างปฏิบัติงานนอกที่ตั้ง จึงกำหนดหลักสำคัญไว้ ๔ หัวข้อ คือ ๑) สิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง หรือเพิ่มความระมัดระวังในการปฏิบัติ ๒) สิ่งที่ยึดถือปฏิบัติ ๓) การตรวจความปลอดภัยเมื่อหยุดหน่วย และ ๔) การปฏิบัติเมื่อพบเหตุการณ์ไม่ปกติ ทั้งนี้นอกจากหลักปฏิบัติดังกล่าวแล้ว สิ่งที่จะช่วยเพิ่มความปลอดภัยให้กับกำลังพล คือ ความมีระเบียบวินัย และทักษะส่วนบุคคล

๔.๓ การเตรียมความพร้อม

ในการเพื่อต่อสู้กับการก่อความรุนแรงด้วยวัตถุระเบิดแสงเครื่องในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น สิ่งสำคัญก่อนส่งกำลังพลลงไปปฏิบัติหน้าที่คือ การเตรียมความพร้อม

๔.๓.๑ ด้านกำลังพล ด้วยการฝึกอบรมกำลังพลอย่างเพียงพอ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ทั้งก่อนลงไปปฏิบัติงาน และระหว่างปฏิบัติงาน

๔.๓.๒ ด้านยุทธโศปกรณ์ควรมีประสิทธิภาพและทันสมัย เพื่อช่วยสนับสนุนการปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการต่อต้านวัตถุระเบิดแสงเครื่อง

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยขออภิปรายผล ดังนี้

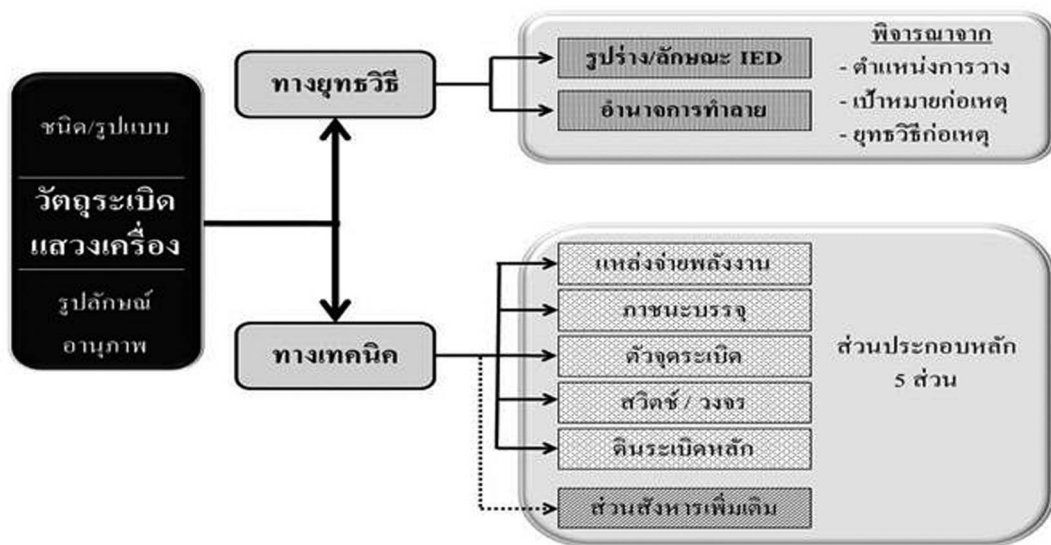
๑. สถานการณ์การก่อความรุนแรงด้วยวัตถุระเบิดแสงเครื่องในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อวิเคราะห์

จากแผนปฏิวัติ ๗ ขั้นของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ (กอ.รมน. ภาค ๔ สน., ๒๕๕๒) เห็นได้ว่าปัจจุบันกำลังดำเนินการอยู่ในแผนขั้นที่ ๖ (การเตรียมพร้อมปฏิวัติ) ซึ่งจากสถิติเหตุการณ์ความรุนแรงโดยเฉพาะการก่อเหตุด้วยวัตถุระเบิดแสงเครื่องที่เพิ่มขึ้นทุกปีจนมีสถิติสูงสุดในปี ๒๕๕๐ บ่งชี้ให้เห็นว่าเริ่มแรกกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบหวังบรรลุผลในแผนขั้นที่ ๖ เพื่อนำไปสู่แผนขั้นที่ ๗ (การก่อปฏิวัติ) ให้ได้ภายใน ๔-๕ ปี แต่เมื่อยังไม่สามารถเป็นไปตามแผนได้ จึงกลายเป็นสถานการณ์ต่อสู้ที่ยืดเยื้อ แม้ว่าสถิติก่อความรุนแรงด้วยวัตถุระเบิดแสงเครื่องจะลดลงในปี ๒๕๕๑ แต่จากค่าเฉลี่ยสถิติที่ยังคงสูงกว่า ๓๐๐ เหตุการณ์ต่อปี แสดงให้เห็นถึงความพยายามอย่างไม่ลดละของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ โดยพยายามพัฒนารูปแบบการใช้วัตถุระเบิดแสงเครื่องให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ควบคู่กับการปรับยุทธศาสตร์หันมาขับเคลื่อนงานด้านการเมืองมากขึ้น การใช้วัตถุระเบิดแสงเครื่องจึงเป็นไปเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการขับเคลื่อนทางการเมือง การก่อเหตุจึงมุ่งเน้นกระทำต่อเป้าหมายเจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคงของรัฐมากขึ้น เพื่อแสดงสัญลักษณ์การต่อสู้ทางทหารและหวังยั่วยุให้ฝ่ายรัฐใช้กำลังเข้าปราบปราม จนนำไปสู่เงื่อนไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมทั้งความพยายามทำให้ปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นการขัดกันด้วยอาวุธ (Armed conflict) เพื่อยกระดับปัญหาในพื้นที่สู่เวทีโลกต่อไป

๒. วัตถุระเบิดแสงเครื่องของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ พบว่ามีส่วนประกอบโดยทั่วไปเช่นเดียวกับที่พบใช้ในพื้นที่อื่นทั่วโลก อย่างไรก็ตาม ด้วยลักษณะของพื้นที่ปฏิบัติการที่แตกต่างกัน การจัดหาและชนิดของอุปกรณ์ในการผลิตจึงมีความแตกต่างกันไป รวมถึงความรู้ ความชำนาญ และความถนัดที่แตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่ม นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบข้อสังเกตประการหนึ่งคือ วัตถุระเบิดแสงเครื่องที่ตรวจสอบได้มักจะมีส่วน

ประกอบของสะเก็ดระเบิด แม้ว่าในบางครั้งจะไม่ได้มีผลช่วยเพิ่มอำนาจการสังหารก็ตาม เช่น การใส่สะเก็ดระเบิดในวัตถุระเบิดแสงเครื่องแบบทุ่นระเบิดฝังดิน ถือเป็นหลักการประกอบวัตถุระเบิดแสงเครื่องของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบที่ยึดถือปฏิบัติต่อกันมา แสดงให้เห็นว่ามือประกอบระเบิดได้รับการฝึกอบรมการประกอบวัตถุระเบิดแสงเครื่อง โดยเน้นการฝึกปฏิบัติมากกว่าการศึกษาหลักทางทฤษฎีอย่างลึกซึ้ง สอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่ามือประกอบระเบิดมีวิธีการถ่ายทอดความรู้แบบส่งต่อกันจากมือประกอบระเบิดที่มีประสบการณ์และความชำนาญ ซึ่งส่วนมากจะใช้เวลาในการฝึกอบรมเพียง ๓-๕ วันเท่านั้น

๓. หลักคิดการประกอบวัตถุระเบิดแสงเครื่องพบว่ามือประกอบระเบิดจะทำการผลิตวัตถุระเบิดแสงเครื่องก็ต่อเมื่อมีแผนการใช้ชัดเจนแล้วเท่านั้น นั่นหมายความว่า การจะผลิตวัตถุระเบิดแสงเครื่องให้มีรูปร่าง ลักษณะ และรูปแบบใดนั้น จะพิจารณาจากความมุ่งหมายการใช้งาน และวัตถุประสงค์ที่มีอยู่หรือได้รับสนับสนุน รวมถึงความสามารถของมือประกอบระเบิดด้วยเสมอ กล่าวคือ การประกอบวัตถุระเบิดแสงเครื่องเพื่อใช้ก่อเหตุ มีหลักการพิจารณาสำคัญ ๒ ด้าน คือ ทางเทคนิค (Technical) และทางยุทธวิธี (Tactical)

ภาพที่ ๒ ตัวแบบหลักคิดการผลิตวัตถุระเบิดแสงเครื่องของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ

๔. อาณาภาวัตถุระเบิดแสงเครื่องของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ เมื่อพิจารณาจากส่วนประกอบที่เป็นปัจจัยสำคัญ คือ ภาชนะบรรจุ ซึ่งนิยมจัดทำจากวัสดุอุปกรณ์ที่มีใช้ทั่วไปในพื้นที่เป็นหลัก โดยนำมาดัดแปลงหรือขึ้นรูปเองด้วยเครื่องมือทางช่างทั่วไป ภาชนะบรรจุที่นำมาใช้

จึงยังไม่เป็นมาตรฐานและมีความแข็งแรงไม่มากนัก รวมถึงการมีขนาดจำกัดตามภาชนะที่สามารถจัดหาได้ วัตถุระเบิดแสงเครื่องของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบจึงถูกจำกัดอาณาภาการระเบิดทำลายด้วยขนาดและความแข็งแรงของภาชนะบรรจุที่ถูกจำกัดตามขีดความสามารถในการ

จัดหา ซึ่งใน จขต.พบใช้ภาชนะขนาดใหญ่สุด คือ ถังแก๊ส หุงต้ม ขนาดบรรจุ ๑๕ กิโลกรัม สามารถบรรจุดินระเบิด แอนโฟ (ANFO) ได้สูงสุดประมาณ ๒๕ กิโลกรัม เท่านั้น นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดในเรื่องดินระเบิดหลัก ที่พบว่ากลุ่มผู้ก่อความไม่สงบนิยมใช้ดินระเบิดแอนโฟ (ANFO) เป็น ส่วนบรรจุหลัก ทั้งนี้ดินระเบิดแอนโฟถือเป็นดินระเบิดที่มี อัตราเร็วในการประทุ (Velocity of Detonation) ค่อนข้างต่ำ จึงทำให้ผลการระเบิดด้าน การชุดหลุมหรือแรง ผลักมากกว่าการแตกหักหรือฉีกขาด สอดคล้องกับการก่อ เหตุระเบิดที่ผ่านมาที่พบว่าวัตถุระเบิดแสวงเครื่องของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบมีอนุภาพเพียงการระเบิดทำลายเป้าหมาย เปราะบาง (ไม่มีเกราะป้องกัน) และการระเบิดผลักดันให้ ยานพาหนะกระเด็นพลิกคว่ำเท่านั้น ประกอบกับรูปแบบ วัตถุระเบิดแสวงเครื่องที่แม้ว่าจะมีรูปร่าง ลักษณะ และการ จุดระเบิดที่หลากหลาย แต่กลับแบ่งออกได้เพียง ๒ รูปแบบ คือ แบบบังคับทิศทาง และแบบไม่บังคับทิศทาง ซึ่งแบบ บังคับทิศทางพบว่าเป็นการเลียนแบบหลักการทุ่นระเบิด สังหารบุคคล M18 A1 Claymore Anti-Personnel Mine เท่านั้น ส่วนแบบไม่บังคับทิศทางนั้นมักหวังผลการระเบิด ทำลายสร้างความเสียหายต่อเป้าหมายหรืออาจเป็นเพียง การระเบิดขนาดเล็กเพื่อก่อกวนสร้างสถานการณ์เท่านั้น ถือเป็นข้อจำกัดการพัฒนาวัตถุระเบิดแสวงเครื่องของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบที่ยังคงมีอนุภาพการระเบิดทำลายเพียง การสังหารกลุ่มบุคคลหรือเป้าหมายเปราะบาง ซึ่งยังไม่มี อนุภาพรุนแรงเพียงพอที่จะทำลายหรือเจาะเกราะเหล็ก ได้ดังเช่นวัตถุระเบิดแสวงเครื่องที่ใช้ในกลุ่มก่อการร้ายสากล อย่างไรก็ตาม การพบมีการใช้ดินระเบิดแรงสูงแบบผสมเอง ชนิดร้ายแรง อาจประเมินได้ว่ากลุ่มผู้ก่อความไม่สงบน่าจะ ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายก่อการร้ายสากล เป็นข้อ สังเกตที่หน่วยงานด้านความมั่นคงของไทยควรเฝ้าติดตาม

ความเชื่อมโยงและระดับความสัมพันธ์กับเครือข่ายก่อการ ร้ายสากลอย่างต่อเนื่อง

๕. ยุทธวิธีการก่อความรุนแรงด้วยวัตถุระเบิดแสวง เครื่อง พบว่ามีรูปแบบคล้ายกันกับที่ใช้ทั่วไปในพื้นที่อื่น แต่จะมีความแตกต่างกันในรายละเอียดจากสภาพพื้นที่ที่ แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามยังมียุทธวิธีหนึ่งที่กลุ่มผู้ก่อ ความไม่สงบไม่เคยนำมาใช้ และยังไม่ปรากฏสิ่งบอกเหตุ ว่าจะนำมาใช้ คือ การระเบิดฆ่าตัวตาย (Suicide Bomb) นอกจากนี้ยังพบว่ายุทธวิธีที่กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบเลือกใช้ มากที่สุด คือ การซุ่มโจมตีเป้าหมายบนท้องถนน โดยมี เป้าหมายหลัก คือ การโจมตีต่อเจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคง ด้วยสภาพของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เต็มไปด้วย ถนนและเป็นทางเลือกหลักในการเคลื่อนย้ายไปมา ประกอบกับการระวางป้องกันในขณะเคลื่อนที่ด้วยยาน พาหนะนั้นถือว่าทำได้ยากที่สุด จึงเป็นจุดที่มีความอ่อนแอ มากที่สุด ในทางตรงกันข้ามฝ่ายโจมตีจะมีความได้เปรียบ มากที่สุด ทั้งในเรื่องการกำหนดเป้าหมาย การริเริ่มก่อน ด้วยการปฏิบัติแบบจู่โจม และการถอนตัวด้วยความชำนาญ พื้นที่ที่กว่า แม้เป้าหมายจะมีความแข็งแกร่งเพียงใดก็ยังตก เป็นฝ่ายเสียเปรียบอยู่ดี ยุทธวิธีการซุ่มโจมตีด้วยวัตถุระเบิด แสวงเครื่องบนท้องถนนจึงเป็นยุทธวิธีที่กลุ่มผู้ก่อความ ไม่สงบเลือกนำมาใช้มากที่สุด

๖. ขั้นตอนการก่อความรุนแรงด้วยวัตถุระเบิด แสวงเครื่องของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ แบ่งส่วนงานสำคัญได้ เป็น ๔ ส่วน คือ ๑) ส่วนแกนนำวางแผน/สั่งการ ๒) ส่วนจัด เตรียมอุปกรณ์ ๓) ส่วนผลิตวัตถุระเบิดแสวงเครื่อง และ ๔) ส่วนปฏิบัติการ แต่ละส่วนมีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน และจะมีการติดต่อประสานงานกันเฉพาะระดับหัวหน้าส่วน เท่านั้น การปฏิบัติภายในแต่ละส่วนจะมีการแบ่งงานกัน โดยอยู่ในการควบคุมกำกับดูแลของหัวหน้าส่วน การเข้า

ถึงหรือจับกุมสมาชิกรายย่อยได้จึงยังคงไม่สามารถเชื่อมโยงไปยังส่วนอื่นได้นอกจากนี้ การจะชี้ชัดว่าใครเป็นหัวหน้าส่วน ยังคงเป็นเรื่องยาก เนื่องจากบุคคลเหล่านี้มีหน้าที่เป็นเพียงผู้ประสานและสั่งการเท่านั้น การวางแผนโจมตีเครือข่ายจึงค่อนข้างซับซ้อน อย่างไรก็ตาม หากเปลี่ยนวิธีการแบ่งส่วนใหม่ โดยแบ่งกลุ่มในเครือข่ายตามประเภทออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ บุคคลหลัก การปฏิบัติ และทรัพยากร (การส่งกำลังและสถานที่) กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้จะรวมอยู่ในการปฏิบัติของภาพใหญ่ ซึ่งส่วนประกอบย่อยในกลุ่มหนึ่งอาจไปสัมพันธ์กับกลุ่มอื่น โดยเริ่มจากเชื่อมโยงภายในกลุ่มเดียวกันก่อน จึงจะสามารถเชื่อมโยงองค์ประกอบย่อยระหว่างกลุ่มได้ เช่น บุคคลกับการปฏิบัติ การปฏิบัติกับสถานที่ สถานที่กับบุคคล เมื่อวาดภาพเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบย่อยต่าง ๆ ได้แล้ว จะง่ายต่อการหาจุดอ่อนเพื่อวางแผนการโจมตี หรือการโดดเดี่ยวส่วนประกอบย่อยหรือส่วนปฏิบัติสำคัญที่อาจส่งผลกระทบต่อภาพรวมของกลุ่มเครือข่ายได้

๗. ปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบสามารถดำรงการต่อสู้ได้อย่างยาวนาน คือการปฏิบัติการในพื้นที่ภูมิสำเนาของตนเอง ทำให้เกิดปัจจัยเอื้อด้านสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพและทางสังคมจิตวิทยา ซึ่งช่วยส่งผลให้เกิดปัจจัยเอื้อภายในต่าง ๆ ตามมา ดังนั้นหากฝ่ายรัฐต้องการทำลายปัจจัยเอื้อให้หมดไป จำเป็นต้องโจมตีไปที่ปัจจัยภายนอกซึ่งเป็นไปได้ยากหรือต้องใช้เวลาหลายสิบปี กระนั้นก็ยังมีความจำเป็นที่ฝ่ายรัฐต้องดำเนินการ โดยใช้มาตรการทางกฎหมายควบคุมปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ เพื่อจำกัดเสรีภาพของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ ด้วยปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ได้เปรียบนี้ส่งเสริมให้กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบดำรงการริเริ่มได้อยู่เสมอ ประกอบกับวัตถุประสงค์แสวงเครื่องเป็นอาวุธที่มีความอ่อนตัวและหลากหลายในการใช้งาน ทำให้ขีดความสามารถในการก่อเหตุทำได้

หลายรูปแบบและหลายสถานที่ อย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษาที่ชี้ให้เห็นว่า สารแอมโมเนียมไนเตรทที่นำมาผสมเป็นดินระเบิดแอมโพนัน มีแหล่งที่มาจากภายนอกประเทศเป็นหลัก จึงเป็นข้อจำกัดในการจัดหาและเก็บซ่อนในปริมาณมากพอสำหรับใช้ก่อเหตุระเบิดเพื่อก่อวินาศกรรมขนาดใหญ่ดังเช่นการก่อการร้ายในประเทศตะวันออกกลางได้ การก่อเหตุระเบิดจึงยังคงกระทำได้เพียงเป้าหมายจำกัดเท่านั้น และด้วยสารแอมโมเนียมไนเตรทเป็นสารประกอบวัตถุระเบิดหลักที่กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบยังคงจัดหามาใช้ได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นหากฝ่ายรัฐสามารถสกัดกั้นเส้นทางลักลอบนำเข้ามาใช้ในพื้นที่ได้แล้ว จะทำให้ขีดความสามารถในการใช้วัตถุระเบิดแสวงเครื่องของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบลดลงอย่างมาก นอกจากนี้ ด้วยการจัดหน่วยผลิตระเบิดของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบที่มีหน่วยสูงสุดอยู่แค่ระดับกองร้อย และเป็นหน่วยขึ้นตรงกับกองร้อย โดยไม่มีหน่วยศูนย์กลางควบคุมเป็นส่วนรวมเพื่อการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่มาถ่ายทอดให้กับหน่วยระดับกองร้อย ประกอบกับมือประกอบระเบิดของกองร้อยมีพื้นฐานความรู้ที่จำกัด การคิดค้นผสมดินระเบิดชนิดอื่นๆ ขึ้นเองที่ต้องอาศัยความรู้เรื่องเคมีในระดับสูง ดังเช่นในกลุ่มก่อการร้ายสากลจึงเป็นไปได้ยาก ถือเป็นข้อจำกัดการพัฒนาวัตถุระเบิดแสวงเครื่องของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบอีกข้อหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่าการก่อเหตุในรอบ ๑๒ ปีที่ผ่านมา กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบยังคงวนเวียนอยู่กับการใช้วัตถุระเบิดแสวงเครื่องรูปแบบเดิม ๆ ที่มีดินระเบิดแอมโพนันเป็นส่วนบรรจุหลัก โดยพบเพียงความพยายามเพิ่มขนาดเพื่อผลของอำนาจการระเบิดที่รุนแรงขึ้นเท่านั้น

๘. สำหรับแนวทางการต่อต้านวัตถุระเบิดแสวงเครื่องของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ ผู้วิจัยได้นำมาแนวคิดของ Willime Gortney Vadn, USN (2012) มาใช้เป็นแนวคิด

ในการศึกษา ซึ่งได้แนวทางที่เหมาะสม ประกอบด้วย ๓ กิจกรรมหลัก คือ การขีดขวางและจำกัดเสรี การป้องกันอันตราย และการเตรียมความพร้อม โดยทั้ง ๓ กิจกรรม จำเป็นต้องรวมอยู่ในแผนเดียวกัน และดำเนินการไปพร้อมกันอย่างประสานสอดคล้อง เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ถือเป็นงานสำคัญของฝ่ายเสนานิการในการรวมกิจกรรมในทุกระดับเข้าด้วยกัน ดังนั้น เพื่อให้เกิดการบูรณาการขับเคลื่อนงานการต่อต้านวัตถุระเบิดแสงเครื่องและเกิดประสิทธิผลสูงสุด จึงควรกำหนดให้เป็นหน้าที่รับผิดชอบของฝ่ายเสนานิการ โดยแบ่งความรับผิดชอบใน ๓ กิจกรรมดังกล่าว เป็นกลุ่มงาน ได้แก่ งานกำลังพล งานการข่าว งานยุทธการ งานส่งกำลังบำรุง และงานกิจการพลเรือน

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

๑.๑ การต่อต้านวัตถุระเบิดแสงเครื่อง เป็นเพียงการดำเนินการเพื่อยับยั้งความรุนแรง และลดอันตรายลงให้เหลือน้อยที่สุด เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งไม่อาจทำให้สถานการณ์ยุติลงได้ หากกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบยังคงมีอุดมการณ์และความมุ่งมั่นที่จะใช้ความรุนแรงด้วยวัตถุระเบิดแสงเครื่องต่อไป

๑.๒ แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการต่อต้านวัตถุระเบิดแสงเครื่องที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ จำเป็นต้องดำเนินการพร้อมกันในทุกระดับและเป็นไปอย่างประสานสอดคล้อง ดังนั้นเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการนำไปใช้ จึงควรมีการจัดโครงสร้างหน่วยในพื้นที่ใหม่ให้สอดคล้องกับการดำเนินการตามแนวทางนี้

๒. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ ควรมีการศึกษาแนวทางการต่อต้านการจัดหาเงินทุนของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ ซึ่งมีความซับซ้อนและที่ผ่านมากลุ่มผู้ก่อความไม่สงบยังคงมีเสรีในการดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง

๒.๒ ควรมีการศึกษาแนวทางการจัดหน่วยและการบริหารจัดการเพื่อการต่อต้านวัตถุระเบิดแสงเครื่องในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๓ ควรมีการศึกษารูปแบบการจัดการฝึกอบรมการต่อต้านวัตถุระเบิดแสงเครื่องให้กับกำลังพลก่อนลงไปปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

บรรณานุกรม

- กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค ๔ ส่วนหน้า. (๒๕๕๒). *บทเรียนจากการรบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประจำปี ๒๕๕๒*. (ม.ป.ท.).
- บุญรอด ศรีสมบัติ. (๒๕๕๔). *สงครามกองโจรในเมือง : บทเรียนจากอดีตสู่อนาคต*. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สหายบล็อกและการพิมพ์.
- สำเริง ศรีหรั่ง. (๒๕๕๐). *ขบวนการ BRN-COORDINATE กับการก่อความไม่สงบในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ ๔ อำเภอของจังหวัดสงขลา ในช่วงปี ๒๕๔๗-ปัจจุบัน (๒๕๕๐) แนวความคิดในการยุติสถานการณ์*. เอกสารวิจัยหลักสูตร การป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๕ ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๕๐ - ๒๕๕๑. สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.
- สุรชาติ บำรุงสุข. (๒๕๕๐). *ความมั่นคงศึกษา : ระเบิด (Bomb Threat)*. กรุงเทพฯ: บริษัท สแควร์ ปริ้นซ์ ๙๓ จำกัด.
- Headquarter, Department of United States Army. (2005). FMI 3-34.119/MCIP 3-17.01 Improvised Explosive Device Defeat. Washington D.C. Retrieved 1 July, 2015, from <http://www.us.army.mil>
- Michel D. Barbero (Ed.). (2011). Counter - IED Smart Book for Pre - deployment and Field Use Version 2.0. USA. (n.p.).
- Multi National Corps - Iraq [MNC-I]. (2008). Counter IED Smart Book. USA. Retrieved July 1, 2015, from <http://publicintelligence.net/multi-national-corps-iraq-counter-ied-smart-book-2008/>
- NATO OTAN. (2011). The Commanders' and Staff Handbook for Countering Improvised Explosive Devices (C-IED). VIRGINIA. Retrieved August 1, 2015, from <https://info.publicintelligence.net/NATO-CIED.pdf>
- Willime Gortney Vadm, USN (Ed.). (2012). Counter-Improvised Explosive Device Operations. Retrieved July 11, 2015, from <http://www.info.publicintelligence.net>

